

Przegląd Prawno-Ekonomiczny

REVIEW OF LAW, BUSINESS & ECONOMICS

styczeń-luty-marzec

Nr 42
(1/2018)



WYDZIAŁ ZAMIEJSKOWY
PRAWA I NAUK
O SPOŁECZEŃSTWIE | **KUL**

WYDAWCA

Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II | Wydział Zamiejscowy Prawa i Nauk o Społeczeństwie
w Stalowej Woli

ADRES REDAKCJI

Redakcja „Przeglądu Prawno-Ekonomicznego” | 37-450 Stalowa Wola, ul. Ofiar Katynia 6a |
e-mail: ppe@kul.pl

ZESPÓŁ REDAKCYJNY

dr Artur Lis – redaktor naczelny (editor-in-chief) | dr David W. Lutz (Holy Cross College w Notre Dame, USA) | dr Dariusz Żak – zastępcy redaktora naczelnego (associate editors) | dr hab. Grzegorz Wolak – sekretarz redakcji (administrative editor) | dr hab. Piotr T. Nowakowski – redaktor ds. międzynarodowych (international editor) | dr Filip Ciepły, dr Isaac Desta (Holy Cross College w Notre Dame, USA), dr Dorota Tokarska, dr Dominik Tyrawa, dr Timothy Wright (Holy Cross College w Notre Dame, USA) – redaktorzy tematyczni (subject editors) | dr Piotr Pomorski – redaktor statystyczny (statistical editor) | mgr Agnieszka Lis – redaktor językowy polskojęzyczny (Polish-language editor) | mgr Tomasz Deptuła (USA) – redaktor językowy anglojęzyczny (English-language editor) | prof. dr hab. Nikolaï Gołowaty (UKRAINA) – redaktor językowy rosyjskojęzyczny | dr Judyta Przyłuska-Schmitt – redaktor konsultant (consulting editor) | mgr Rafał Podlesny – redaktor techniczny (layout editor)

RADA NAUKOWA

ks. prof. dr hab. Antoni DĘBIŃSKI (Rektor KUL Lublin) | prof. dr hab. Thomas BURZYCKI (Holy Cross College w Notre Dame, USA) | prof. dr hab. Wiktor CZEPUKO (Ukraina) | dr hab. Leszek CWIKAŁA (KUL Stalowa Wola) | prof. dr hab. Czesław DEPTUŁA (KUL Lublin) | dr hab. Marzena DYJAKOWSKA (KUL Lublin) | abp. prof. dr hab. Andrzej DZIĘGA (Szczecin) | dr hab. Krzysztof GRZEGORCZYK (Wyższa Szkoła Humanistyczno-Przyrodnicza w Sandomierzu) | nadkom. dr Dominik HRYSZKIEWICZ (Wyższa Szkoła Policji w Szczytnie) | prof. dr hab. Aleks JULDASZEW (Interregional Academy of Personnel Management, Ukraina) | prof. dr hab. Marian KOZACZKA (KUL Stalowa Wola) | prof. dr hab. Andrzej KUCZUMOW (KUL Stalowa Wola) | prof. dr hab. Pantelis KYRMIZOGLU (Alexander TEI of Thessaloniki, Greece) | dr hab. Antoni MAGDOŃ (KUL Stalowa Wola) | ks. prof. dr hab. Henryk MISZTAŁ (KUL Lublin) | prof. dr hab. Wojciech NASIEROWSKI (University of New Brunswick) | prof. dr hab. Jurij PACZKOWSKI (Ukraina) | prof. dr hab. Pylyp PYLYPENKO (Ukraina) | prof. dr hab. Anton STASCH (European Akademy of Technology & Management, Oedheim Niemcy) | prof. dr hab. Tomasz WIELICKI (California State University, Fresno) | ks. dr hab. Krzysztof WARCHAŁOWSKI (Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego)

RECENZENCI ZEWNĘTRZNI

dr hab. Leszek BIELECKI (Wyższa Szkoła Ekonomii, Prawa i Nauk Medycznych w Kielcach) | dr Walenty GOŁOWCZENKO (Interregional Academy of Personnel Management, Ukraina) | dr hab. Mirosław KARPIUK (Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie) | dr Barbara Lubas (Nadbużańska Szkoła Wyższa w Siemiatyczach) | prof. dr hab. Oleksander MEREŻKO (Ukraina) | dr Kiril MURAWIEW (Interregional Academy of Personnel Management, Ukraina) | dr Łukasz Jerzy PIKULA (Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach) | ks. dr hab. Tomasz RAKOCZY (Uniwersytet Zielonogórski) | dr hab. Krystyna ROSŁANOWSKA-PLICHCIŃSKA (Wyższa Szkoła Zarządzania i Ekologii w Warszawie) | dr hab. Piotr RYGUŁA (Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego) | dr hab. Romuald SZEREMIETIEW (Akademia Obrony Narodowej) | prof. dr hab. Jerzy Tomasz SZKUTNIK (Politechnika Częstochowska) | prof. dr hab. Dariusz SZPOPER (Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie) | dr hab. Andrzej SZYMAŃSKI (Uniwersytet Opolski) | dr Agnieszka OGRODNIK-KALITA (Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie)

DRUK I OPRAWA

VOLUMINA.PL DANIEL KRZANOWSKI | ul. Ks. Witolda 7-9, 71-063 Szczecin | tel. 91 812 09 08 | e-mail: druk@volumina.pl

ISSN 1898-2166 | Nakład 300 egz.

Spis treści

Artykuły

ANDRZEJ MARIAN ŚWIĄTKOWSKI *Specyficzne pojmowanie badań i metod empirycznych w prawie pracy* | 9

ANDRZEJ SZYMAŃSKI *Gdy bezprawie było prawem. Kilka przykładów dyskryminacji ludzi wierzących w Polsce Ludowej* | 39

ZBIGNIEW KLIMIUK *Metody i formy popierania polskiego eksportu w okresie międzywojennym. Bezpośrednie formy popierania eksportu (część II)* | 61

EDYTA SOKALSKA *Policentryzm jako strukturalna podstawa amerykańskiego federalizmu w recepcji Vincenta Ostroma* | 85

TOMASZ RAKOCZY *Struktury prawne i organizacyjne Kościołów Ewangelickich w zakresie środków społecznego przekazu* | 100

GRZEGORZ WOLAK *O pojęciu uprawnionego w rozumieniu art. 6 ustawy z dnia 18 października 2006 r. o likwidacji niepodjętych depozytów* | 116

ANNA WOLSKA-BAGIŃSKA *Ekonomiczno-prawne aspekty upadłości konsumenckiej* | 145

BARTOSZ BACIA, PATRYK TOPOROWSKI *Instrument wielostronny MLI – nowa era w międzynarodowym prawie podatkowym* | 159

MAŁGORZATA CHROSTOWSKA *Zagrożenie utraty stabilności systemu finansów publicznych - system ochrony zdrowia w zestawieniu ze starzejącym się społeczeństwem* | 182

MICHAŁ GRUDECKI *Kilka słów o racjonalnym przestępcy w świetle wybranych nowelizacji Kodeksu karnego z lat 2015 – 2017* | 198

AGATA BARAN *Rozwój regulacji dotyczących migracji zarobkowej w Polsce w okresie międzywojennym* | 213

TOMASZ GUZIK *Ocena instytucji ekstradycji z perspektywy ekonomicznej analizy prawa* | 240

KATARZYNA SICZEK *Strasburskie standardy rzetelnego przesłuchania małoletnich pokrzywdzonych na przykładzie skarg wniesionych przeciwko Polsce* | 256

ADRIAN ROMKOWSKI *Przepisy karne ustawy o ochronie danych osobowych z dnia 29 sierpnia 1997 r. w kontekście standardów ochrony danych osobowych w rozporządzeniu GDPR (RODO) z dnia 27 kwietnia 2016 r.* | 268

MARLENA STRADOMSKA, TOMASZ SŁAPCZYŃSKI *Przymusowe leczenie osób chorych psychicznie i uzależnionych - perspektywa prawno-psychologiczna* | 307

BARTŁOMIEJ BIGA *Ekonomiczna analiza patentu w trzech wymiarach* | 323

Glosa

SŁAWOMIR ZWOLAK *Glosa do wyroku Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 6 lipca 2017 r., II OSK 2766/15* | 340

Contents

Articles

ANDRZEJ MARIAN ŚWIĄTKOWSKI *Distinctive concept of empirical research orientations and methods in labour law* | 9

ANDRZEJ SZYMAŃSKI *When lawlessness became law. A few examples of the discrimination of the people believing in the Polish People's Republic* | 39

ZBIGNIEW KLIMIUK *Methods and forms of promoting Polish exports in the interwar period. Direct actions aimed at expanding the country's exports (part II)* | 61

EDYTA SOKALSKA *Polycentrism as the structural basis for American federalism in the reception of Vincent Ostrom* | 85

TOMASZ RAKOCZY *Legal and organization structures of Evangelical Churches in the area of means of social communication* | 100

GRZEGORZ WOLAK *About the Notion of Entitled Party within Article 6 of the Act of 18 October 2006 on Liquidation of Unclaimed Deposits* | 116

ANNA WOLSKA-BAGIŃSKA *Economic and legal aspects of personal bankructcy* | 145

BARTOSZ BACIA, PATRYK TOPOROWSKI *MLI: the new era in international tax law* | 159

MAŁGORZATA CHROSTOWSKA *The risk of the loss of the stability of the public finance system - health care system in correlation with the aging society* | 182

MICHAŁ GRUDECKI *A few words about the rational offender in the light of selected amendments of the Polish Penal Code from 2015-2017* | 198

AGATA BARAN *Development of the legislation on labour migration in Poland during the interwar period* | 213

TOMASZ GUZIK *The Evaluation of Extradiction from the perspective of Economic Analysis of Law* | 240

KATARZYNA SICZEK *Strasbourg's fair trial standards regarding proceedings with examination of aggrieved minor by the example of applications against Poland* | 256

ADRIAN ROMKOWSKI *Criminal infringements of the ustawa o ochronie danych osobowych 1997 in the perspective of personal data protection standards of the General Data Protection Regulation 2016* | 268

MARLENA STRADOMSKA, TOMASZ SŁAPCZYŃSKI *Forced treatment of people who suffer from mental disorders and addicted person in legal-psychological perspective* | 307

BARTŁOMIEJ BIGA *The Economic Analysis of Patent in Three Dimensions* | 323

Gloss

SŁAWOMIR ZWOLAK *Gloss to the judgment of the Supreme Administrative Court of 6 July 2017 file ref. II OSK 2766/15* | 340

Anna Wolska-Bagińska

Ekonomiczno-prawne aspekty upadłości konsumenckiej

Economic and legal aspects of personal bankruptcy

Wprowadzenie

Niniejszy artykuł poświęcony jest omówieniu ekonomiczno-prawnych aspektów upadłości konsumenckiej. Celem jego napisania jest przede wszystkim przybliżenie instytucji upadłości konsumenckiej oraz przedstawienie jej modeli w poszczególnych krajach. Zasadniczy nurt rozważań obejmuje analizę przyczyn upadłości konsumenckiej w Polsce.

Pojęcie upadłości konsumenckiej

Wprowadzenie do ustawy z dnia 28 lutego 2003 r. Prawo upadłościowe¹ odrębnego postępowania wobec osób fizycznych nieprowadzących działalności gospodarczej powszechnie uznawane jest, jako ukonstytuowanie w polskim systemie prawnym pojęcia upadłości konsumenckiej². Pojęcie upadłości konsumenckiej, choć odgrywa szczególną rolę w postępowaniu upadłościowym, nie zostało zdefiniowane w przedmiotowej ustawie, ani też w innych aktach normatywnych poświęconych tej problematyce. Brak normatywnego określenia terminu upadłości konsumenckiej nie uchybia jednak poprawności jego używania zarówno w praktyce, jak i w teorii prawa, czy też na płaszczyźnie

¹ Dz. U. z 2015 r., poz. 233, ze zm.

² J. Odorzyńska-Kondek, *Upadłość konsumencka w świetle wybranych przepisów prawnych*, „Handel Wewnętrzny” 2011, nr 1, s. 6.

ekonomicznej³. Pomimo, że pojęcie upadłości konsumenckiej nie występuje w polskim języku prawnym, to jednak ma ono swoje znaczenie w języku prawniczo-ekonomicznym⁴.

Wskazuje się, że zwrot upadłość konsumencka powstał w wyniku tłumaczenia terminów „*consumer bankruptcy*”, czy też „*Veбраucherkonkurs*”⁵. W praktyce pojęcie upadłości konsumenckiej traktowane jest jako postępowanie dotyczące przepisów regulujących upadłość osób fizycznych nieprowadzących działalności gospodarczej⁶. Upadłość konsumencka, stanowiąca część Prawa upadłościowego, odnosi się do obrotu pozagospodarczego, czyli upadłości niezwiązanej z prowadzeniem przez dłużnika działalności gospodarczej lub zawodowej⁷. Z reguły określa się nim osoby nieprowadzące działalności gospodarczej, których zobowiązania nie pochodzą z jej prowadzenia⁸.

Wydaje się, że sformułowanie osoba fizyczna nieprowadząca działalności gospodarczej odnosi się do pojęcia konsumenta. Zwrot ten jednak nie jest określeniem ustawowym, odwołującym się do definicji legalnej konsumentów, gdyż w świetle przepisów Prawa upadłościowego osoby, które nie są konsumentami również posiadają zdolność upadłościową⁹. W tym kontekście pojęcie konsumenta nabiera odmiennego wymiaru, niż ten jaki został mu nadany w ustawie z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny¹⁰. Tym samym nie jest to osoba fizyczna dokonująca z przedsiębiorcą czynności prawnej niezwiązanej bezpośrednio z jej działalnością gospodarczą lub zawodową (art. 22¹ k.c.).

Pojęcie konsument ma również wiele definicji stworzonych na potrzeby teorii ekonomicznych. W tym ujęciu za konsumenta uznaje się podmiot nabywający

³ Pojęcie upadłości konsumenckiej wielokrotnie było przywoływane podczas prac legislacyjnych w tytułach projektowanych aktów prawnych, w ich uzasadnieniach, czy też w literaturze przedmiotu. Zob. Uzasadnienie projektu ustawy z dnia 16 lipca 2008 r. o zmianie ustawy- Prawo upadłościowe i naprawcze oraz o kosztach sądowych w sprawach cywilnych, druk sejmowy nr: 831, s. 1, 3, 6, 8 i 9, <http://ww2.senat.pl/k7/dok/sejm/022/831.pdf>, (dostęp: 11 grudnia 2017r.); W. Głodowski, A. Hrycaj, *Zakres podmiotowy i podstawy ogłoszenia „upadłości konsumenckiej”*, „Państwo i Prawo” 2010, nr 2, s. 70; C. Zalewski, *Nowelizacja prawa upadłościowego i naprawczego*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2009, nr 5, s. 4-7.

⁴ P. Tereszkiwicz, *Upadłość konsumencka w wybranych systemach prawnych*, Instytut Wymiaru Sprawiedliwości, Warszawa 2009, s. 1.

⁵ Tamże.

⁶ P. Zimmerman, *Prawo upadłości konsumenckiej*, (w:) Upadłość konsumencka- funkcjonowanie w Polsce oraz rozwiązania prawne w wybranych krajach, Kancelaria Senatu, Biuro Analiz i Dokumentacji, Warszawa 2012, s. 4.

⁷ R. Adamus, *Prawo upadłościowe i naprawcze. Komentarz*, pod. red. A. Witosz, A. J. Witosz, Warszawa 2012, s. 18 i 26.

⁸ P. Tereszkiwicz, *Upadłość..*, s. 1.

⁹ P. Zimmerman, *Prawo...*, s. 4.

¹⁰ Tekst jedn. Dz. U. z 2016 r., poz. 380.

dane dobro, bądź usługę bez zamiaru skierowania go ponownie do obrotu¹¹. Konsument jest rozumiany jako ostatnie ogniwo łańcucha ekonomicznego. Również i w tym ujęciu zwrot osoba fizyczna nieprowadząca działalności gospodarczej nie znajduje przełożenia na gruncie Prawa upadłościowego. Z tych przyczyn przymiotnik „konsumencka”, odniesiony do upadłości, uznawany jest za nieprecyzyjny¹². W związku z czym zarzuca się w literaturze, że nie wiadomo z jakich powodów prawodawca nie posługuje się *stricte* terminem dotyczącym przepisów je określających, a jedynie *a contrario* wskazuje, kogo one dotyczą¹³.

Przez konsumenta w rozumieniu prawa upadłościowego uznaje się natomiast osobę fizyczną, która w chwili ogłoszenia jej upadłości nie prowadziła działalności gospodarczej, ani zawodowej¹⁴. Należy jednak mieć na uwadze, że zgodnie z przepisami ustawy Prawo upadłościowe, w tym art. 491¹ p.u., postępowanie upadłościowe wobec osób fizycznych nieprowadzących działalności gospodarczej nie ma zastosowania do osób fizycznych, które prowadzą działalność gospodarczą, a którym ustawodawca przyznał zdolność upadłościową w zakresie upadłości przedsiębiorców¹⁵. Odwołując się do poglądów wyrażonych w nauce prawa mianem upadłości konsumenckiej uznać należy postępowanie prowadzące do oddłużenia osoby fizycznej w sytuacji, gdy jej zobowiązania przekraczają jej możliwości finansowe¹⁶. Postępowanie to polega na zbiorczym dochodzeniu roszczeń wierzycieli i próbie zadośćuczynienia im w możliwie jak największym zakresie, co prowadzi jednocześnie do umorzenia części długu konsumenta. Upadłość konsumencka jest więc stanem prawnym, rodzajem określone skutki prawne, ogłaszanych przez sąd na wniosek dłużnika¹⁷. Ma ona na celu umorzenie zobowiązań jednostki, które powstały przed dniem ogłoszenia

¹¹ Przyjmowane w ekonomii definicje konsumenta zostały omówione przez M. Samson, *Rozwój idei ochrony konsumenta po 1962 r. Konsument w ujęciu prawnym i ekonomicznym*, „Optimum. Studia Ekonomiczne” 2013, nr 3 (63), s. 168-172.

¹² P. Tereszkiwicz, *Upadłość...*, s. 2.

¹³ J. Podczaszy, *Quo vadis homo debitor- rozważania na temat prawnego uregulowania upadłości konsumenckiej*, „Edukacja Prawnicza” 2014, nr 11, s. 22.

¹⁴ W. Głodowski, A. Hrycaj, *Zakres...*, s. 73; P. Wołowski, *Upadłość konsumencka na podstawie nowelizacji ustawy prawo upadłościowe i naprawcze z dnia 29 sierpnia 2014 r.*, „Transformacje Prawa Prywatnego” 2014, nr 4, s. 53.

¹⁵ Zob. R. Lewandowski, P. Wołowski, *Prawo upadłościowe i naprawcze*, Warszawa 2011, s. 257.

¹⁶ K. Skoczek, A. Tomaszewska, *Upadłość konsumencka*, „Infos” Biuro Analiz Sejmowych 2008, nr 12(36), s. 1.

¹⁷ M. Szczepankiewicz, *Nowelizacja ustawy o upadłości konsumenckiej- konsekwencje dla sektora bankowego*, Alterium Ośrodek Badań i Analiz Sytemu Finansowego 2015, s. 4, http://alterium.pl/uploaded/Nowelizacja_ustawy_o_upadlosci_konsumenckiej_konsekwencje.pdf, (dostęp: 11 grudnia 2017r.).

upadłości i nie zostały zaspokojone¹⁸. Przy czym skala oddłużenia dłużnika zależy od jego sytuacji ekonomicznej¹⁹.

Reasumując, przyjęć należy, że upadłość konsumencka jest odrębnym postępowaniem upadłościowym obejmującym likwidację majątku upadłego w celu wspólnego dochodzenia roszczeń wierzycieli od niewypłacalnych osób fizycznych niebędących przedsiębiorcami lub innymi podmiotami wobec których może być prowadzone postępowanie upadłościowe na zasadach ogólnych²⁰. Upadłość konsumencka stanowi ostateczny środek wobec poważnych problemów społeczno-ekonomicznych. Odbywa się ona praktycznie kosztem innych członków społeczeństwa, w szczególności wierzycieli, ale także tych, którzy prognozowali swoje wydatki i wywiązywali się ze zobowiązań, żyjąc często na znacznie niższej stopie życiowej, niż ludzie popadający w długi²¹. Upadłość konsumencka stanowi więc pewnego rodzaju skrót myślowy²² określający w sposób najbardziej właściwy istotę omawianego zjawiska²³.

Modele upadłości konsumenckiej na świecie

Konstrukcja upadłości konsumenckiej występuje w ustawodawstwach wielu krajów. Uregulowania odnoszące się do upadłości konsumenckiej zmierzają przede wszystkim do spłaty zobowiązań dłużnika i odbudowania jego potencjału ekonomicznego. Regulacje w poszczególnych krajach różnią się jednak od siebie przyjętymi rozwiązaniami. Dotyka to przede wszystkim kwestii okresu rehabilitacji dłużnika, łatwości dostępu, skutków prawnych, czy koncepcji regulacji²⁴. Z uwagi na to, że nie ma jednolitego modelu upadłości konsumenckiej można w ramach istniejących rozwiązań prawnych wyróżnić kilka jej modeli. Dlatego też, w dalszej części artykułu zaprezentowane zostaną zasadnicze modele upadłości konsumenckiej występujące w poszczególnych państwach.

W systemach prawnych na poziomie ustawowym zasadniczo wyodrębnia się trzy modele upadłości konsumenckiej. Pierwszy model tzw. konserwatywny

¹⁸ *Upadłość konsumencka. Poradnik*, Ministerstwo Sprawiedliwości, Warszawa 2015, s. 3-4.

¹⁹ K. Skoczek, A. Tomaszewska, *Upadłość...*, s. 2.

²⁰ P. Horosz, *Upadłość konsumencka w prawie polskim*, „Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Bankowej w Poznaniu” 2013, nr 15, s. 203.

²¹ K. Skoczek, A. Tomaszewska, *Upadłość...*, s. 4.

²² W. Głodowski, A. Hrycaj, *Zakres...*, s. 70.

²³ J. Odorzyńska-Kondek, *Upadłość...*, s. 6.

²⁴ W. Szpringer, *Upadłość konsumencka. Inspiracje z rozwiązań światowych oraz rekomendacje dla Polski*, Warszawa 2006, s. 22-23.

zakłada całkowity brak możliwości oddłużenia upadłego i chroni wyłącznie interesy wierzycieli. Model ten został przyjęty w ustawodawstwie Czech, Chin i w Egipcie²⁵. Z kolei drugi model tzw. umiarkowany opiera się na dość restrykcyjnych przesłankach upadłości, co skutkuje relatywnie niską liczbą wniosków o upadłość. Jest on jednak najczęściej praktykowanym modelem w ustawodawstwach krajowych. Występuje on w takich krajach jak Dania, Francja, Niemcy, Hiszpania, Indie, czy Japonia²⁶. Przyjęta w ustawodawstwie polskim konstrukcja prawna upadłości konsumenckiej wpisuje się, co do zasady, w powyższy model. Natomiast trzeci model tzw. liberalny cechuje się znaczną ochroną interesów dłużnika. Oddłużenie następuje w szerokim zakresie, często podejmowane jest *ex officio*²⁷. Model ten z uwagi na zbyt liberalne podejście może wywoływać pokusę nadużyć. Preferowany jest on przede wszystkim w państwach anglojęzycznych (np. w USA, czy Wielkiej Brytanii). Występuje on jednak również w krajach europejskich, takich jak: Holandia, czy Rosja²⁸.

W literaturze pojawia się także czteromodelowy podział systemów upadłości konsumenckiej. Wyróżnia się wówczas: model skandynawski oparty na rehabilitacji dłużnika; model kontynentalny, którego celem jest spłata wierzycieli; model francuski zakładający zapobieganie upadłości oraz model amerykański, którego założeniem jest przede wszystkim skuteczność upadłości²⁹.

Prezentowane są również inne modele upadłości konsumenckiej. Wśród nich wymienić należy dychotomiczny podział upadłości konsumenckiej, na modele anglo-amerykański (*fresh start*)³⁰ oraz kontynentalno-europejski (*earned fresh start*)³¹. Pierwszy z nich, uważany jest za najbardziej łagodny model, otaczający opieką dłużnika, drugi zaś kładzie nacisk na jego edukację i rehabilitację. Model *fresh start* umożliwia upadłemu powrót do życia społecznego i odzyskanie możliwości sprawowania kontroli nad finansami jego gospodarstwa domowego poprzez uwolnienie go od części długów. Za to *earned fresh start* opiera się na

²⁵ J. Podczaszy, *Quo vadis...*, s. 22.

²⁶ J. Odorzyńska-Kondek, *Upadłość...*, s. 6.

²⁷ S. Gurgul, *Prawo upadłościowe i naprawcze. Upadłość przedsiębiorstw państwowych, spółdzielni, zakładów ubezpieczeń i banków*, Warszawa 2010, s. 15.

²⁸ S. Gurgul, *Prawo upadłościowe i naprawcze. Komentarz*, Warszawa 2013, s. 920.

²⁹ T. Cukiernik, T. Teluk, *Najlepsze praktyki upadłości konsumenckiej*, Instytut Globalizacji, Gliwice 2007, s. 17.

³⁰ Termin *fresh start* pochodzi z ustawodawstwa amerykańskiego i odnosi się do uwolnienia osoby od długu w jak najszybszym i najprostszym sposobem. Natomiast w europejskich systemach termin ten oznacza uwolnienie od długu, które powinno być częścią procedury upadłościowej i niekoniecznie powinno przebiegać w jak najłatwiejszy sposób. Zob. A. Szymańska, *Upadłość konsumenta w Polsce na tle doświadczeń innych krajów Unii Europejskiej*, Warszawa 2014, s. 97.

³¹ J. Podczaszy, *Quo vadis...*, s. 22.

zwolnieniu z części zobowiązań dopiero po realizacji przez konsumenta planu spłaty. Model *earned fresh start* w zasadzie występuje we wszystkich krajach unijnych, w których funkcjonuje upadłość konsumencka. Plan spłaty, co do zasady, nie zaspakaja wszystkich roszczeń wierzycieli, stąd jego istnienie nie wynika z przesłanek ekonomicznych, lecz z europejskiego podejścia do moralności i symbolicznego spłacania swoich zobowiązań³². Choć modele te opierają się na odmiennych założeniach, to jednak ich wspólnym mianownikiem jest badanie moralności płatniczej i utrudnienie dostępu do upadłości konsumenckiej³³.

Obok tych sposobów podejścia do upadłości konsumenckiej wyróżnia się model reedukacji, rehabilitacji i kary³⁴. Reedukacja ma na celu wprowadzenie do postępowania upadłościowego mechanizmów edukacyjnych, których celem jest uchronienie przed ponownym nadmiernym zadłużeniem konsumenta. Jej narzędziami są plan spłaty i poradnictwo odnoszące się do zarządzania budżetem domowym³⁵. Tryb rehabilitacyjny dotyczy natomiast poprawy sytuacji finansowej dłużnika i odzyskania przez niego nadzoru nad finansami. Jest to podejście przyświecające w gruncie rzeczy ustawodawstwu wszystkich krajów członkowskich UE, które realizowane jest za pomocą stosowania łącznie narzędzi w postaci: uwolnienia od części długu, częściowej spłaty, czy poradnictwa finansowego³⁶. Z kolei podejście dotyczące kary nie ma na celu ukaranie dłużnika, ale zawarcie w regulacjach dotyczących upadłości elementów, które stanowią dla niego sankcję za nadmierne zadłużenie.

Formułuje się kolejno dwa systemy przeprowadzenia upadłości konsumenckiej. Jest to system sądowy i pozasądowy. Droga pozasądowa charakteryzuje się większą elastycznością i możliwością dopasowania planu spłaty do indywidualnych potrzeb dłużnika. Jest to procedura znacznie tańsza, często bez rejestru osób upadłych. Niemniej z uwagi na przypadki wymagające zastosowania procedury sądowej większość europejskich systemów prawnych preferuje model mieszany obejmujący obie drogi postępowania. Tak też uważa *W. Szpringer*, który proponuje model dwuetapowy, w postaci próby sanacji i układu z wierzycielami, a następnie etapu sądowego³⁷. Przykładowo w Luksemburgu i w Francji możliwe

³² A. Szymańska, *Upadłość...*, s. 98.

³³ W. Szpringer, *Upadłość...*, s. 22.

³⁴ A. Szymańska, *Upadłość...*, s. 97-98.

³⁵ W krajach takich jak Szwecja, Holandia, czy Niemcy istnieje bogata tradycja poradnictwa finansowego, sięgająca okresu przed wprowadzeniem upadłości konsumenckiej.

³⁶ A. Szymańska, *Upadłość...*, s. 98.

³⁷ W. Szpringer, *Upadłość konsumencka (inspiracje z rozwiązań światowych)*, CBEK, Wrocław 2008, [https://www.google.pl/search?q=W.+Szpringer%2C+Upad%20C5%820%20C5%9B%20C4%87+konsumencka+\(inspiracje&oq=W.+Szpringer%2C+Upad%20C5%820%20C5%9B%20C4%87+konsumencka+ +\(inspiracje&aqs=chrome..69157.4080j8&sourceid=chrome&ie=UTF-8, \(dostęp: 11 grudnia 2017r.\).](https://www.google.pl/search?q=W.+Szpringer%2C+Upad%20C5%820%20C5%9B%20C4%87+konsumencka+(inspiracje&oq=W.+Szpringer%2C+Upad%20C5%820%20C5%9B%20C4%87+konsumencka+ +(inspiracje&aqs=chrome..69157.4080j8&sourceid=chrome&ie=UTF-8, (dostęp: 11 grudnia 2017r.).)

jest zastosowanie obu trybów³⁸. Także system belgijski, oparty na mediacji przewiduje, jako pierwszy etap procedurę pozasądową polegającą na zwróceniu się do mediatora, zaś drugi etap sądowy traktuje, jako postępowanie, które ma miejsce tylko wówczas, gdy zawiedzie pierwsza faza³⁹. Wskazuje się, że o ile procedury pozasądowe są zbliżone w swych rozwiązaniach we wszystkich krajach, o tyle postępowanie sądowe różni się od siebie znacznie, m.in. czasem trwania planu spłaty, zakresem warunków, które musi spełnić dłużnik, czy warunkami uwolnienia od zadłużenia⁴⁰.

Wyróżnia się ponadto trzy modele postępowania upadłościowego, tzw. model ugodowy, likwidacyjny i oddłużeniowy⁴¹. Pierwsza procedura ma na celu spłatę długów zgodnie z planem zaakceptowanym przez wierzycieli i dłużnika. Może być ona prowadzona bądź to przed sądem, bądź prywatnie pomiędzy stronami. Druga następuje kiedy spłata długu jest rezultatem likwidacji majątku dłużnika. Trzecia natomiast jest związana z restrukturyzacją zobowiązań i spłatą wierzytelności. Niektóre procedury w ramach danych ustawodawstw przewidują postępowania zmierzające tylko do zawarcia układu z wierzycielem lub likwidacji majątku dłużnika, a niektóre obejmują obie formy.

Przedstawione powyżej modele stanowią jedynie przykładowe procedury przyjmowane w poszczególnych krajach. Często niektóre modele są tożsame z innymi, mimo innego ich nazewnictwa w literaturze. Jednakże trudno jest ustalić, czy jeden model postępowania upadłościowego stanowi wzór do naśladowania dla innych krajów. Podstawowa trudność polega na tym, że sukces danego modelu zależy nie tylko od procedur przyjętych w przepisach prawa upadłościowego, ale i także warunkowany jest innymi czynnikami, takimi jak choćby czynniki społeczno-ekonomiczne danego kraju⁴². Dlatego też dopiero kompleksowa analiza sytuacji ekonomiczno-prawnej danego kraju może umożliwić dopasowanie odpowiedniego modelu do danego państwa.

³⁸ P. Horosz, *Upadłość...*, s. 197; R. Adamus, A.J. Witosz, A. Witosz, *Upadłość konsumencka. Komentarz praktyczny*, Warszawa 2009, s. 9.

³⁹ J. Kilborn, *Continuity, change and innovation in emerging consumer bankruptcy systems: Belgium and Luxembourg*, *ABI Law Review*, Spring 2006, s. 80-83.

⁴⁰ A. Szymańska, *Upadłość...*, s. 98.

⁴¹ K. Skoczek, A. Tomaszewska, *Upadłość...*, s. 2.

⁴² Wśród tych czynników wskazuje się m.in. istnienie efektywnego systemu pomocy i doradztwa dłużnikom, społecznej akceptacji procedury oddłużeniowej, wysokość nakładów finansowych udostępnianych przez państwo w celu eliminacji zjawiska zadłużenia. Zob. P. Tereszkiewicz, *Prawo upadłościowe i jego funkcjonowanie w Austrii, Francji, Niemczech i Anglii* (w:) *Upadłość konsumencka - funkcjonowanie w Polsce oraz rozwiązania prawne w wybranych krajach*, Kancelaria Senatu, Biuro Analiz i Dokumentacji, Warszawa 2012, s. 33.

Przyczyny upadłości konsumenckiej w Polsce

Upadłość konsumencka niewątpliwie jest reakcją na zjawisko permanentnego wzrostu zadłużenia gospodarstw domowych. Zbytne zadłużenie konsumenta jest pierwszym etapem do jego niewypłacalności, a następnie do ogłoszenia upadłości konsumenckiej⁴³. W literaturze przedmiotu wyróżnia się cztery fazy prowadzące do zadłużenia gospodarstwa domowego⁴⁴. Do pierwszej należy utrwalenie się niedomagań w sytuacji finansowej gospodarstwa domowego, które w zasadzie nie wywołuje jeszcze znaczących zmian. Druga faza polega na pogłębieniu nieprawidłowości wywołanym brakiem reakcji na złą sytuację finansową w pierwszej fazie, na próbie pozyskania zewnętrznych źródeł finansowania. Z kolei do trzeciej fazy należą znaczące zakłócenia odnoszące się do niewypłacalności, zaś do czwartej bankructwo gospodarstw domowych. Zjawisko nadmiernego zadłużenia traktowane jest w piśmiennictwie, jako cecha rynku kredytowo-pożyczkowego oraz, jako jeden z wielu wymiarów ryzyka kredytowego, doświadczanego przez wszystkie strony transakcji kredytowo-pożyczkowej, tj. kredytodawcę, kredytobiorcę i ich otoczenie⁴⁵.

Z ekonomicznego punktu widzenia skutkiem narastającego zadłużenia jest trwała utrata efektywności realizacji zobowiązań przez dłużnika, która jest najczęściej procesem powolnym prowadzącym do deformacji finansów⁴⁶. Z przeprowadzonych badań wynika, że w Polsce średnia wartość zadłużenia gospodarstw domowych w relacji do rozporządzalnego dochodu (w %) wynosiła : w 1995 r. - 4,1 %; w 2000 r. - 13,1 %; w 2005 r. - 20,5 %, a w 2009 r. - 48%⁴⁷.

Z kolei inne badania ukazują, że w lutym 2013 r. w Polsce średnie zaległe zadłużenie wynosiło 17.100 zł, co stanowiło trzykrotny wzrost w stosunku do maja 2008 r.⁴⁸. Największe zaś zadłużenie i najwięcej osób zalegających ze spłatą długów miało miejsce w województwie zachodnio pomorskim, a najmniejsze w województwie podkarpackim⁴⁹. Z kolei wysokość zaległego zadłużenia wahała się od 2001 r. do 5000 zł (24, 95 % osób) lub wynosiła powyżej 10 000 zł (22,43

⁴³ A. Szymańska, *Upadłość...*, s. 107.

⁴⁴ B. Świecka, *Bankructwa gospodarstw domowych. Perspektywa ekonomiczna i społeczna*, Warszawa 2008, s. 192.

⁴⁵ J. Adamek, *Determinanty nadmiernego zadłużenia- perspektywa pośrednika mikrofinansowego*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach” 2014, nr 198, s. 174.

⁴⁶ T. Zalega, *Upadłość konsumencka a zadłużanie się miejskich gospodarstw domowych w Polsce w okresie kryzysu*, „Nierówności Społeczne a Wzrost Gospodarczy” 2014, nr 38, s. 157.

⁴⁷ Ł. Gębski, *Nadmierne zadłużenie gospodarstw domowych- problem finansowo-prawny czy społeczny?*, „Gospodarka Narodowa” 2013, nr 4, s. 99.

⁴⁸ A. Szymańska, *Upadłość...*, s. 110.

⁴⁹ Tamże.

% osób), podczas gdy najmniej osób zalegało ze spłatą kwoty mniejszej niż 500 zł (7,30%)⁵⁰.

Z badań wynika, że problemy ze spłatą długów ma kilka procent polskich konsumentów. Niemniej na przestrzeni lat 1995-2009 w Polsce zmienił się w sposób znaczący ogólny poziom zadłużenia gospodarstw domowych. Z badań przeprowadzonych w 2014 r. wynika, że w Polsce zadłużonych jest około 37 % gospodarstw domowych, z czego 12,1% konsumentów posiada kredyty mieszkaniowe, a 29,4% kredyty inne niż mieszkaniowe oraz pożyczki⁵¹. Dominującą przyczyną zadłużenia gospodarstw domowych są zaległości w spłacie kredytów, które stanowią jedno z głównych źródeł finansowania potrzeb gospodarstw domowych⁵². Należność z tytułu tych rodzajów zobowiązań stanowi odpowiednio 81,5% i 18,5% całkowitego zadłużenia gospodarstw domowych. Supremacja kredytu mieszkaniowego w całkowitym zadłużeniu gospodarstw jest rezultatem wyraźnie wyższej wartości kredytów zaciąganych na cele mieszkaniowe. Przeciętny, liczony medianą, poziom zadłużenia kredytem mieszkaniowym, według powyższych badań, wynosi 104.000 zł, w sytuacji gdy przeciętny poziom zadłużenia innym rodzajem kredytu to 5.000 zł. Natomiast dla ok. 5,5% gospodarstw z kredytem mieszkaniowym aktualne zadłużenie jest jednak relatywnie niskie i nie przekracza 10.000 zł. Za to wśród ok. 4% gospodarstw domowych z kredytem innym niż mieszkaniowy zadłużenie jest relatywnie wysokie i przekracza 50.000 zł⁵³. Powyższe badania znajdują potwierdzenie w analizie przeprowadzonej przez A. Szymańską. W celu prezentacji

⁵⁰ Tamże.

⁵¹ Zasobność gospodarstw domowych w Polsce. Raport z badania pilotażowego w 2014 r., s. 42, https://www.nbp.pl/aktualnosci/wiadomosci_2015/Raport_BZGD_2014.pdf, (dostęp: 11 grudnia 2017r.).

⁵² Wedle W. Szpringera przyczyny zadłużenia gospodarstw wynikają z różnych czynników do najistotniejszych z nich należą: uwarunkowania strukturalne i mikroekonomiczne, takie jak np.: niekorzystne zmiany w systemie podatkowym, wzrastająca inflacja, pogorszenie sytuacji na rynku pracy, nagle załamanie koniunktury na rynku nieruchomości, czy rynkach finansowych; niekorzystne zdarzenia i sytuacje losowe, takie jak: śmierć członka gospodarstwa domowego, choroby, wypadki oraz utrata ważnych składników majątku; niski poziom świadomości ekonomicznej konsumenta i członków jego gospodarstwa domowego oraz wynikająca z tego niedostateczna znajomość prawa rynku finansowego i nieumiejętność podejmowania racjonalnych decyzji na nim; determinanty kulturowe, w tym system wartości i indywidualna skłonność do konsumpcji i oszczędzania; czynniki etyczne i styl życia konsumenta, skłonność do życia ponad stan lekkomyślność, a także chęć do utrzymania lub podwyższenia statusu społecznego nieadekwatnego do sytuacji gospodarstwa domowego poziomu konsumpcji; zjawiska patologiczne w postaci alkoholizmu, narkomanii, konfliktu w gospodarstwie domowym skutkującym jego rozpadem, świadome przestępcze działania niektórych jego członków (zob. W. Szpringer, *Upadłość konsumentencka*, Warszawa 2006, s. 19-26).

⁵³ Zasobność gospodarstw domowych w Polsce. Raport z badania pilotażowego w 2014 r., s. 42, https://www.nbp.pl/aktualnosci/wiadomosci_2015/Raport_BZGD_2014.pdf, (dostęp: 11 grudnia 2017r.).

powyższych wyników, w pracy posłużono się graficzną formą badań ankietowych dotyczącą problemów ze spłatą zobowiązań ze względu na rodzaj zaciągniętego zobowiązania w dwóch województwach sporządzoną przez A. Szymańską⁵⁴.

Tabela 1.1. Problemy ze spłatą zobowiązań konsumentów ze względu na rodzaj zaciągniętego zobowiązania w wybranych województwach

Województwo	Rodzaj zaciągniętego zobowiązania (w%)				
	Stałe opłaty np. czynsz,	Rata kredytu konsumpcyjnego	Rata pożyczki od osoby fizycznej	Spłata karty kredytowej	Rata pożyczki w instytucji parabankowej
Mazowieckie	17	12	6	12	2
Śląskie	23	13	15	5	12

Źródło: A. Szymańska, *Upadłość...*, s. 133.

Wśród czynników sprzyjających wzrostowi zadłużenia wskazuje się także upowszechnienie się kart kredytowych oraz rozwój nowych technologii⁵⁵. Klasyfikacja przyczyn problemów z terminową spłatą zobowiązań prezentowana jest natomiast w następujący sposób⁵⁶:

Tabela 1.2. Klasyfikacja przyczyn problemów konsumentów z terminową spłatą zobowiązań (w%)

Przyczyny problemów terminowej spłaty	Liczba konsumentów (w%)
Zbyt małe dochody	47
Utrata lub zmniejszenie dochodu	47
Nieprzewidziane wydatki	39
Złe planowanie wydatków	18
Zgubienie rachunku/dokumentu wpłaty	9
Choroba pobyt w szpitalu	8
Inne przyczyny	3
Wyjazd	2

Źródło: Raport zadłużenia Polaków opracowany przez NBP, http://www.nbp.pl/edukacja/dodatki_educacyjne/dziennik_gazeta_prawna_mpbd/nbp_20.pdf, (dostęp: 11 grudnia 2017r.).

⁵⁴ A. Szymańska, *Upadłość...*, s. 134.

⁵⁵ T. Zalega, *Upadłość...*, s. 160.

⁵⁶ Zob. http://www.nbp.pl/edukacja/dodatki_educacyjne/dziennik_gazeta_prawna_mpbd/nbp_20.pdf, (dostęp: 11 grudnia 2017r.).

Powyższe ukazuje, że przyczyny zadłużenia polskich gospodarstw domowych można upatrywać w uwarunkowaniach o charakterze społecznym, polityczno-gospodarczym, strukturalnym i technologicznym. Ponadto wśród zasadniczych przyczyn zadłużenia należą uboczne determinanty takie jak nadmierna koncentracja w kreowaniu potrzeb, mająca jedynie pozorne znaczenie dla konsumenta, co pobudza konsumenta do nadmiernego zadłużania się w instytucjach bankowych i pozabankowych, czy nieracjonalnego korzystania z kart kredytowych. Zgodzić należy się z *T. Zalegą*, że przyczyny niewypłacalności konsumentów i w efekcie ich upadłość należy upatrywać także w błędach i ignorancji samych konsumentów w sferze zarządzania gospodarstwem domowym i jego zasobami finansowymi⁵⁷. W wielu bowiem badaniach stwierdzono, że znaczna część gospodarstw domowych nie była w stanie podejmować prawidłowych decyzji finansowych, nawet gdy posiadała pełen dostęp do informacji⁵⁸. Przyczyny prowadzące do zjawiska nadmiernego zadłużenia mogą się wzajemnie uzupełniać i przenikać. Analiza przyczyn zadłużenia gospodarstw domowych, składnia do sformułowania tezy, że nadmierne zadłużenie konsumentów może być następstwem szeregu zdarzeń, które w większości przypadków są efektem błędnych decyzji podjętych przez konsumenta.

Wnioski

Analiza badań statystycznych wskazuje, że zadłużenie konsumentów uzależnione jest w głównej mierze od czynników wewnętrznych. To jednostki decydują o stanie swojego gospodarstwa domowego, a ich błędy lub zaniedbania są niejednokrotnie przyczyną nadmiernego zadłużenia. Wzrastające zadłużenie jednostki w połączeniu z nieodpowiedzialnym kredytowaniem oraz niskim poziomem wiedzy finansowej konsumenta może prowadzić do znacznego zadłużenia osoby fizycznej nieprowadzącej działalności gospodarczej. Dlatego też konieczne jest dokonanie zmian nie tylko na płaszczyźnie prawnej, ale i również społecznej. Niezbędna jest edukacja finansowa konsumentów, która obecnie prezentuje niski poziom wiedzy odnośnie do wielu instytucji finansowych, jak i prawidłowego funkcjonowania na rynku gospodarstwa domowego.

Z tych względów postulować należy rozszerzenie edukacji poprzez wprowadzanie programów edukacyjnych kierowanych do konsumentów obejmujących

⁵⁷ T. Zalega, *Upadłość...*, s. 153.

⁵⁸ Ł. Gębski, *Nadmierne...*, s. 87.

poznawanie pojęć i kategorii ekonomicznych. Otwartość rynków finansowych wymaga także likwidacji niekorzystnych dla konsumenta asymetrii rynkowych względem silniejszych podmiotów gospodarczych. Poszukując możliwości przeciwdziałania zjawisku nadmiernego zadłużenia pamiętać należy o tym, że zbytnia ochrona konsumenta może nieść za sobą ryzyko powstania stanu demoralizującego konsumentów. Stąd też przy rozwiązywaniu problematyki nadmiernego zadłużenia konsumentów większy nacisk należałoby położyć na podnoszenie świadomości konsumentów w zakresie głębszej refleksji odnośnie swoich potrzeb i potrzeby dogłębnego analizowania zasadności, celowości i trafności podejmowanych decyzji finansowych oraz ich konsekwencji.

Bibliografia

Akty prawne

Ustawa z dnia 28 lutego 2003 r. Prawo upadłościowe (tekst jedn. Dz.U. 2016, poz. 2171, ze zm.)

Literatura

- Adamek J., *Determinanty nadmiernego zadłużenia- perspektywa pośrednika mikrofinansowego*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach” 2014, nr 198.
- Adamus R., *Prawo upadłościowe i naprawcze. Komentarz*, red. A. Witosz, A. J. Witosz, Warszawa 2012.
- Adamus R., Witosz A.J., Witosz A., *Upadłość konsumencka. Komentarz praktyczny*, Warszawa 2009.
- Cukiernik T., Teluk T., *Najlepsze praktyki upadłości konsumenckiej*, Instytut Globalizacji, Gliwice 2007.
- Gębski Ł., *Nadmierne zadłużenie gospodarstw domowych- problem finansowo-prawny czy społeczny?*, „Gospodarka Narodowa” 2013, nr 4.
- Głodowski W., Hrycaj A., *Zakres podmiotowy i podstawy ogłoszenia „upadłości konsumenckiej”*, „Państwo i Prawo” 2010, nr 2.
- Gurgul S., *Prawo upadłościowe i naprawcze. Komentarz*, Warszawa 2013.
- Gurgul S., *Prawo upadłościowe i naprawcze. Upadłość przedsiębiorstw państwowych, spółdzielni, zakładów ubezpieczeń i banków*, Warszawa 2010.
- Horosz P., *Upadłość konsumencka w prawie polskim*, „Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Bankowej w Poznaniu” 2013, nr 15.
- Kilborn J., *Continuity, change and innovation in emerging consumer bankruptcy systems: Belgium and Luxembourg*, ABI Law Review, Spring 2006.
- Lewandowski R., Wołowski P., *Prawo upadłościowe i naprawcze*, Warszawa 2011.

- Odorzyńska-Kondek J., *Upadłość konsumencka w świetle wybranych przepisów prawnych*, „Handel Wewnętrzny” 2011, nr 1.
- Podczaszy P., *Quo vadis homo debitor - rozważania na temat prawnego uregulowania upadłości konsumenckiej*, „Edukacja Prawnicza” 2014, nr 11.
- Samson M., *Rozwój idei ochrony konsumenta po 1962 r. Konsument w ujęciu prawnym i ekonomicznym*, „Optimum. Studia Ekonomiczne” 2013, nr 3 (63).
- Skoczek K., Tomaszewska A., *Upadłość konsumencka*, „Infos” Biuro Analiz Sejmowych 2008, nr 12(36).
- Szczepankiewicz M., *Nowelizacja ustawy o upadłości konsumenckiej- konsekwencje dla sektora bankowego*, Alterium Ośrodek Badań i Analiz Sytemu Finansowego 2015.
- Szpringer W., *Upadłość konsumencka*, Warszawa 2006.
- Szpringer W., *Upadłość konsumencka (inspiracje z rozwiązań światowych)*, CBEK, Wrocław 2008.
- Szpringer W., *Upadłość konsumencka. Inspiracje z rozwiązań światowych oraz rekomendacje dla Polski*, Warszawa 2006.
- Szymańska A., *Upadłość konsumencka w Polsce na tle doświadczeń innych krajów Unii Europejskiej*, Warszawa 2014.
- Świecka B., *Bankructwa gospodarstw domowych. Perspektywa ekonomiczna i społeczna*, Warszawa 2008.
- Tereszkiewicz P., *Upadłość konsumencka w wybranych systemach prawnych*, Instytut Wymiaru Sprawiedliwości, Warszawa 2009.
- Tereszkiewicz P., *Prawo upadłościowe i jego funkcjonowanie w Austrii, Francji, Niemczech i Anglii (w:) Upadłość konsumencka - funkcjonowanie w Polsce oraz rozwiązania prawne w wybranych krajach*, Kancelaria Senatu, Biuro Analiz i Dokumentacji, Warszawa 2012.
- Wołowski P., *Upadłość konsumencka na podstawie nowelizacji ustawy prawo upadłościowe i naprawcze z dnia 29 sierpnia 2014 r.*, „Transformacje Prawa Prywatnego” 2014, nr 4
- Zalega T., *Upadłość konsumencka a zadłużanie się miejskich gospodarstw domowych w Polsce w okresie kryzysu*, „Nierówności Społeczne a Wzrost Gospodarczy” 2014, nr 38
- Zalewski C., *Nowelizacja prawa upadłościowego i naprawczego*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2009, nr 5
- Zimmerman P., *Prawo upadłości konsumenckiej. (w:) Upadłość konsumencka- funkcjonowanie w Polsce oraz rozwiązania prawne w wybranych krajach*, Kancelaria Senatu, Biuro Analiz i Dokumentacji, Warszawa 2012.

Streszczenie

Artykuł ma na celu przybliżenie ekonomiczno-prawnych aspektów upadłości konsumenckiej. W pracy zaprezentowano rozumienie pojęcia upadłości konsumenckiej z perspektywy ekonomiczno-prawnej oraz omówiono modele upadłości konsumenckiej występujące w poszczególnych krajach. Rozważania objęły także analizę przyczyn upadłości konsumenckiej w Polsce. Przedstawiona analiza wykazała, że zadłużenie konsumentów uzależnione jest w głównej mierze od czynników wewnętrznych. Wzrastające zadłużenie jednostki w połączeniu z nieodpowiedzialnym kredytowaniem oraz niskim poziomem wiedzy finansowej konsumenta może prowadzić do znacznego zadłużenia osoby fizycznej nieprowadzącej działalności gospodarczej.

SŁOWA KLUCZOWE: upadłość konsumencka, konsument, niewypłacalność, dług

Summary

The article aims at describing the economic and legal aspects of personal bankruptcy. It explains the meaning of the term personal bankruptcy from economical and legal perspective and describes personal bankruptcy models existing in selected countries. What is more, the article analyses the reasons for filing for personal bankruptcy in Poland. The analysis proved that consumer debt depends mainly on internal factors. Rising liabilities together with irresponsible crediting and lack of financial expertise may lead to significant debt among individuals not conducting business activity.

KEY WORDS: personal bankruptcy, consumer, bankruptcy, debt

Nota o autorze

Anna Wolska-Bagińska, doktor nauk prawnych, prokurator Prokuratury Rejonowej w Gdyni.